

לקוטי שיחות פרשת וישב כרך טו

מתורגם ללשון הקודש

- (ב) אם זהו הקושי אצל רש"י, הוא צריך היה להסביר זאת בפסוק הקודם¹⁰ – "ויאמר ישראל... הלא אחיך רועים בשכם...". שכבר שם אין צורך, לכאורה, להזכיר שהם "רועים בשכם", שהרי כבר נאמר לפני כן¹¹ "וילכו אחיו לרעות את צאן אביהם בשכם"¹², וגם כאן די היה אילו נאמר¹³ "לכה ואשלחך אל אחיך", וכדומה.
- (ג) לפי זה צריך היה רש"י לצטט ב"דיבור המתחיל" רק את המילה "שכמה", ללא המילה "ויבא".

ב.

הסבר אחר לכוונת רש"י, והקשיים עליו

- מפרשים אחרים¹⁴ מסבירים, שכוונת רש"י היא להסביר לשם מה יש צורך בכלל במילים "ויבא שכמה" – לשם מה חשוב לציין את המקום שבו "וימצאהו איש..."? – ועל כך מפרש רש"י, שחשוב לציין את המקום, כי שכם הוא "מקום מוכן לפורעניות...".
- אך גם פירוש זה אינו מובן בפשטות: הרי מסופר בתורה שאחי יוסף היו בשכם, ויעקב שלח אליהם את יוסף, הרי מובן שהתורה מספרת שיוסף הלך אל המקום שלשם נשלח¹⁵ – לשכם.
- יותר מכך: בפסוקים שבהמשך¹⁶ מסופר כיצד היה יוסף "תועה בשדה" ואמר ל"איש" ש"אחי אנכי מבקש", ו"ויאמר האיש נסעו מזה...". – ומובן שלצורך המשך

א.

- "ויבא שכמה" – מה הוא הקושי שרש"י מתכוון לתרץ
- 1 מן הפסוק¹ "ויאמר לו (ישראל ליוסף): לך נא ראה את שלום אחיך... וישלחהו... ויבא שכמה", מצטט רש"י את המילים "ויבא שכמה", ומפרש: "מקום מוכן לפורעניות...", כדלהלן בסעיף ג'.
- 2 יש להבין: מהו הקושי בפשוטו של מקרא, שבגללו צריך רש"י לפרש ששכם הוא "מקום מוכן לפורעניות..."²?
- 3 יש המפרשים³, שכיון שנאמר כבר לפני כן⁴ "הלא אחיך רועים בשכם", אין התורה מוכרחה לציין שוב "ויבא שכמה", ודי היה אילו נאמר "ויבא שמה"⁵. מהדגשת הפסוק "ויבא שכמה" מובן, שהכוונה בכך היא "שכם" הירועה, מקום המוכן לפורעניות.
- 4 אך לפי הפשט קשה לבאר כך את כוונת רש"י, כי:
- 5 (א) מוצאים⁷ במספר מקומות שהתורה חוזרת על שמו של מקום, ואינה מסתפקת במילה "שם", ולדוגמא בפרשתנו⁸: "ויתנהו אל בית הסהר... ויהי שם⁹ בבית הסהר... את כל האסירים אשר בבית הסהר...". כלומר, לפי הפשט אין קושי באמירה ברורה בהזכרת שם המקום בשנית.

(10) ובלקח טוב לעיל פסוק יב: בשכם, מקום מזומן לפורעניות.

(11) פסוק יב.

(12) אלא שבוה אפשר לתרץ, ובהקדים: למה מספר הכתוב שאחי יוסף היו רועים בשכם*? והביאור – שבוה מתורצת התמי: למה שלח יעקב את יוסף לראות את שלום אחיו דוק עתה – והרי, כל רעית צאן היא בריחוק מקום מהעיר. ובפרט שהיו ליעקב צאן רבות. וראה לעיל (לו, ז): ולא יכלה ג' מפני מקניהם. ומתורץ זה ע"י ההדגשה שהיו רועים בשכם, שהי' מקום סכנה ליעקב ובניו כמסופר לעיל (וישלח לך, ל). וראה שם לה, ה) ומצד הדאגה כו' שלחו לראות שלום, כמ"ש במפרשים (ראה ראב"ע הובא ברבותינו בעה"ת הדר זקנים, רשב"ם, חזקוני, רלב"ג ועוד). ו"ל שלשית רש"י פשוט הוא כ"כ שאי"צ לפרשו ו"ל שמודגש בלשון הכתוב גופא "הלא אחיך גר" – דלכאורה תיבת "הלא" מיותרת] –

ולכן מוסיף הכתוב גם כאן (ברברי יעקב "לכה ואשלחך גר") "אחיך רועים בשכם".

(13) ואף שזה מדברי יעקב (ולא סיפור הכתוב) – הרי בפשטות לא נכתבו בתורה כל פרטי הדיבור כ"א מה שנוגע להסיפור.

(14) מהרש"ל הובא בשפ"ח. דברי דוד (להט"ז).

(15) ראה חיי שרה כד, י. תולדות כח, ה. ועוד. וראה אוה"ח כאן.

(16) ט"ז.

(1) פרשתנו לו, יד.

(2) ברע"ב כאן "דדריש שכמה כמו שכמה מלשון (הושע ו, ט) דרך ירצחו שכמה שהוא לשון פורעניות" (וראה מדרש שכל טוב כאן), ובביאורי מהרא"י (הובא גם בצידה לדרך: דנפקא ל"י ממשמעות המלה גופי...). דשכם לשון חלק הוא כדפרש"י בפ' ויחי... וכל חלוקה מוכן לפורעניות – אבל ע"ד הפשט: א) צ"ל הכרה בפשט"מ לדרוש השם [וכדמוכח בנדו"ד גופא – שרש"י לא פירש "מקום מוכן לפורעניות" – לעיל פסוק יב-ג], ב) הכתובים הדושה ודויהי ושכל חלוקה כו' – לא נרמזו כלל בפרש"י.

(3) רא"ם, גוי"א, דבק טוב ועוד. וראה מנחה בלולה כאן.

(4) פסוק יג.

(5) ובלבוש האורה כאן: למה כתב שכמה בה"א בסופה.. מיותרת היא דויבא שכם ג"כ הי' משמעו כמו ויבא לשכם כו', עיי"ש.

(6) לשון הרא"ם. וראה לבוש שם.

(7) ועד"ז קשה על תירוץ הלבוש (שבהערה 6) – כי ברוב המקומות שנאמר ה"א בסופה (או למ"ד בתחלתה), גם בלעדי הה"א (או הלמ"ד) הי' משמעו כמו (ויבא) ל...". וראה פרש"י וישלח לג, יח.

(8) לט, כ"כ. וראה לקמן פסוק יז: וימצאם בדותן. פסוק כט. ובכ"מ.

(9) היינו שלא זו בלבד שלא מסתפק ב"שם", אלא שאומר שניהם – שם בבית הסהר!"

* קושיא ממש אינה – כי י"ל שכן דרך הכתובים. ע"ד לקמן טעני' ב'.